

21.06.2016

Antopäivä
21.06.2016

Nro
SMDno-2016-329

Voimassaoloaika
1.7.2016 - 30.6.2018

Säädöspäätös
Suomen perustuslaki 2 §, 68 § (731/1999)
Sisäministeriön asetus sisäministeriön työjärjestyksestä
(731/2013) 59 §

Muuttaa/Kumoaa
Sisäinen laillisuusvalvonta sisäasiainministeriössä ja sen
hallinnonalalla (SMDno/2011/700)

Kohderyhmät
Sisäministeriö ja sen hallinnonala

SISÄMINISTERIÖN JA SEN HALLINNONALAN LAILLISUUSVALVONTAOHJE

Sisällysluettelo

1 Laillisuusvalvonnan tavoitteet ja toiminnan kohdentaminen	3
2 Ohjeen soveltamisala.....	3
3 Laillisuusvalvonnan oikeudellinen perusta sisäministeriön hallinnonalalla	4
4 Tehtävät ja vastuut.....	5
4.1 Yleistä	5
4.2 Sisäministeriön osastot.....	5
4.3 Hallinto- ja kehittämisosasto	6
4.4 Hallinnonalan virastot	6
4.5 Esimiesten suorittama laillisuusvalvonta	6
5 Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä.....	7
6 Valvonnan kohteen oikeusturva ja eri menettelyjen välinen suhde.....	7
6.1 Asian käsittelyn siirtäminen muuhun menettelyyn tai toiselle viranomaiselle.....	7
6.2 Itsekriminointisuoja.....	8
7 Hallintokanteluiden käsittely	8
7.1 Yleistä	8
7.2 Hallintokantelun tekeminen ja kantelun muotoedellytykset	8
7.3 Hallintokantelun käsittely ja alustava oikeudellinen arvio	9
7.4 Hallintokantelun tutkiminen	9
7.5 Kuuleminen.....	10
7.6 Kanteluratkaisun perustelevuus.....	10
7.7 Hallintokantelun johdosta annettava hallinnollinen ohjaus	10
7.8 Muutoksenhakukielto ja kantelun tutkiminen uudelleen	11
8 Asiakirjajulkisuus ja tietopyyntöihin vastaaminen	11
9 Henkilötietojen käsittelyn valvonta.....	12
10 Vahingonkorvaukset ja lainvastaisen menettelyn hyvittäminen	13

21.06.2016

11 Julkisuuden seuranta ja kansalaispalautteen huomioon ottaminen	14
12 Tarkastustoiminta.....	14
12.1 Yleistä	14
12.2 Sisäministeriön laillisuusvalvontatarkastukset hallinnonalan virastoihin	15
13 Laillisuusvalvonnan seuranta ja raportointi	15
13.1 Raportointi ja seuranta sisäministeriössä	15
13.2 Hallinnonalan virastojen laillisuusvalvontaraportointi	15
14 Erityisesti suojelupoliisin laillisuusvalvonnassa huomioitavat seikat	16
14.1 Vastuu laillisuusvalvonnan toteuttamisesta	16
14.2 Laillisuusvalvontatarkastukset.....	16
14.3 Salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankinnan valvonta.....	17
14.4 Henkilötietojen käsittelyn valvonta.....	17
14.5 Vahingonkorvausasiat ja valtion edustaminen oikeudenkäynnissä	17
15 Laillisuusvalvontaan liittyvä sisäinen ja ulkoinen viestintä	18

21.06.2016

1 Laillisuusvalvonnan tavoitteet ja toiminnan kohdentaminen

Sisäisen laillisuusvalvonnan tarkoituksena on toteuttaa Suomen perustuslain 21 §:ssä jokaiselle taattua hyvää hallintoa ja edistää sisäministeriölle ja sen hallinnonalalle asetettujen tavoitteiden sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä ylläpitää ja parantaa viranomaistoiminnan laatua.

Laillisuusvalvonnan keskeiset toimintamuodot ovat hallintokanteluiden, kansalaiskirjeiden ja omien aloitteiden käsitteleminen, laillisuusvalvontatarkastukset ja henkilötietojen käsittelyn valvonta.

Laillisuusvalvontaa ohjataan myös hallinnonalan tulosohjauksella ja laillisuusvalvontatoiminnan perusteena toimivat osaltaan eduskunnan hyväksymä talousarvio, toiminta- ja taloussuunnitelmat, tulossopimukset ja muut ohjausasiakirjat.

Sisäisen laillisuusvalvonnan tehtävänä on viranomaistoiminnan lainmukaisuuden, virkavelvollisuuksien ja ohjeistuksen noudattamisen valvonta. Laillisuusvalvonta tuottaa viranomaisen johdolle päätöksenteon tueksi oikeaa, mahdollisimman ajantasaista ja riittävää tietoa viranomaisen toiminnan lainmukaisuudesta. Laillisuusvalvonnalla on pyrittävä estämään ennalta mahdolliset virheet sekä paljastamaan ja saattamaan asianmukaiseen menettelyyn virheellinen tai lainvastainen toiminta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Sisäistä laillisuusvalvontaa on perusteltua suunnata sellaiseen toimintaan, joka on ulkopuolisen kontrollin vaikeammin tavoitettavissa ja asioihin, jotka liittyvät perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Laillisuusvalvontaa on perusteltua kohdentaa tietoperusteisesti jo havaittujen ongelmien, ratkaisukäytännön ja ns. heikkojen signaalien perusteella.

Sisäinen laillisuusvalvonta ei ole rankaisevaa. Epäiltyyn lainvastaiseen menettelyyn on kuitenkin aina puututtava ja asiaa selvitettävä riittävässä laajuudessa. Tarvittaessa epäilty lainvastainen menettely on saatettava virkamiesoikeudelliseen ja rikosoikeudelliseen menettelyyn arvioitavaksi. Hallinnon sisäisessä laillisuusvalvonnassa ei tehdä esitutkintaa eikä lainkäyttöön kuuluvia toimenpiteitä.

Laillisuusvalvonnan kohteena olevien asioiden avoin käsittely ja mahdollisten virheiden myöntäminen ja korjaaviin toimenpiteisiin ryhtyminen lisäävät viranomaisen toiminnan uskottavuutta. Viraston ja laitoksen johdon tehtävänä on tehdä tarvittavat johtopäätökset ja toimenpiteet laillisuusvalvonnassa havaituista asioista.

Virkamiesten ja viranomaisten toiminnan tulee olla eettisesti kestävä. Virkamiesetiikasta puhuttaessa tarkoitetaan valtion hallinnossa virkamiesten ja viranomaisten arvoja ja periaatteita. Virkamiesetiikan periaatteet eivät kuulu varsinaisiin oikeuslähteisiin, mutta ne ovat saaneet ilmauksensa useissa oikeusnormeissa ja -periaatteissa, esimerkiksi hyvässä hallinnossa. Hyvän hallinnon vaatimus kohdistuu viranomaisten toimintaan, mutta käytännössä sen toteutuminen on viime kädessä yksittäisten toimijoiden varassa.

Ulkoiset laillisuusvalvojat eduskunnan oikeusasiamies, valtioneuvoston oikeuskansleri sekä tietosuojavaltuutettu ja yhdenvertaisuusvaltuutettu kohdistavat sisäministeriön hallinnonalan toimintaan vuosittain merkittävässä määrin valvontaa. Ylimpien laillisuusvalvojen ja erityisvaltuutettujen ratkaisukäytännön ja sisäministeriön hallinnonalaan koskevien kannanottojen seurannan on oltava järjestelmällistä.

Viranomaiset saavat sekä ulkoisen että sisäisen laillisuusvalvonnan kautta omasta toiminnastaan myönteistä ja kielteistä tietoa, joka on hyödynnettävissä koulutuksessa, toiminnan suunnittelussa ja organisaation kehittämisessä.

2 Ohjeen soveltamisala

Tämä ohje on valmisteltu yhteistyössä kohdassa 5 kerrotun laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän kanssa ja tätä ohjetta sovelletaan sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaan ja valvonnassa noudatettaviin menettelyihin kaikessa viranomaistoiminnassa.

21.06.2016

Ohjeen tarkoituksena on myös antaa hallinnon asiakkaille, muille viranomaisille ja sidosryhmille tietoa laillisuusvalvonnan organisoinnista ja sisällöstä ministeriössä sekä sen hallinnonalalla.

Ohjeen mukainen laillisuusvalvonta on sovittava yhteen sisäministeriön ja sen hallinnonalan muun sisäisen valvonnan ja sisäisen tarkastuksen kanssa.

3 Laillisuusvalvonnan oikeudellinen perusta sisäministeriön hallinnonalalla

Suomen perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan kaiken julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Suomen perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Suomen perustuslain 68 §:n 1 momentin mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan hallinnon asianmukaisesta toiminnasta.

Suomen perustuslain 118 §:n 1 momentin mukaan virkamies on vastuussa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Perustuslain 118 §:n 2 momentin mukaan esittelijä on vastuussa siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, jollei hän ole jättänyt päätökseen eriävää mielipidettä.

Valtion virkamieslain (750/1994) 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Virkamiehen on myös noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Pelastuslain (379/2011) mukaan kunnat vastaavat pelastustoimen tehtävistä lakisääteisessä yhteistoiminnassa valtioneuvoston määräämillä pelastustoimen alueilla (22 aluetta, joilla jokaisella pelastuslaitos). Pelastuslain 23 §:n 2 momentin mukaan aluehallintovirasto valvoo 1) pelastustointia sekä 2) pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa toimialueellaan.

Pelastustoimen valvonta (1) käsittää muun muassa pelastuslaitosten toiminnasta aluehallintovirastoille tehtyjen hallintokanteluiden käsittelyn. Pelastustoimen palvelujen saatavuuden ja tason valvonta (2) käsittää puolestaan aluehallintoviraston suorittaman alueen pelastustoimen ja sen pelastuslaitoksen valvonnan pelastuslain 28, 29 ja 85 §:ien tarkoittamalla tavalla sen varmistamiseksi, että pelastuslaitoksen tarjoamat palvelut vastaavat paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Sisäministeriölle on säädetty pelastuslain 23 §:n 1 momentin mukaisesti johtaa, ohjata ja osaltaan myös valvoa pelastustointia ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa.

Poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 4 §:n mukaan Poliisihallituksen tehtävänä on suunnitella, kehittää, johtaa ja valvoa poliisitoimintaa ja sen tukitoimintoja alaistensa poliisiyksiköiden osalta. Poliisin hallinnosta annetun lain 1 §:n 1.1.2016 voimaan tulleen muutoksen mukaan suojelupoliisi on sisäministeriön alainen valtakunnallinen poliisiyksikkö.

Maahanmuuttovirastosta annetun lain (156/1995) 2 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto vastaa kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta, suunnittelusta ja valvonnasta.

Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) annetun lain 8 §:n mukaan vastaanoton ja auttamisjärjestelmän käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle.

21.06.2016

Rajavartiolaitoksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (651/2005) 3 §:n 3 momentin nojalla Rajavartiolaitoksen esikunta valvoo Rajavartiolaitoksen tehtävien asianmukaista suorittamista, ohjaa ja tarkastaa alaistensa hallintoyksiköiden toimintaa sekä suunnittelee ja kehittää Rajavartiolaitoksen toimintaa. Lisäksi Rajavartiolaitoksen esikunta tarkastaa rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 31 a §:n nojalla hallintoyksiköiden sotilaskurinpitoasioihin liittyvän kurinpitorekisterin vähintään kerran vuodessa sekä suorittaa kyseisen lain 31 §:n 3 momentin nojalla sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetun lain (255/2014) 124 §:n 2 momentissa säädetyt kurinpitorangeistusten tarkastukset.

Valtion talousarviosta annetun lain (423/1998) 24 b §:n ja valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 69 §:n ja 70 §:n nojalla sisäministeriössä on 5.3.2013 annettu Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan määräys sisäasianministeriön hallinnonalalle (SMDno-2013-982).

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 70 §:n ja sisäministeriön työjärjestyksen 12 ja 20 §:n nojalla sisäministeriössä on 25.11.2015 annettu Sisäisen tarkastuksen ohjesääntö (SMDno-2015-46).

4 Tehtävät ja vastuut

4.1 Yleistä

Jokainen sisäministeriön osasto, yksikkö ja hallinnonalan virasto ja laitos vastaa omasta laillisuusvalvonnastaan sekä oman toimintansa ja toimialansa laillisuusvalvonnan järjestämisestä.

Ahvenanmaan maakunnan ja sisäministeriön hallinnonalan valtakunnallisten viranomaisten välisestä toimivallan jaosta ja tehtävistä laillisuusvalvonta-asioissa säädetään erikseen.

Laillisuusvalvontatoimenpiteiden asianmukaisesta ja riittävästä dokumentoinnista on huolehdittava. Asiakirjojen käsittelyssä on noudatettava voimassa olevaa asiakirjahallinnon ohjeistusta ja hyvää tiedonhallintatapaa. Asiakirjat on ohjeistuksen mukaisesti toimitettava rekisteröitäväksi ja osastolle, yksikölle ja virastolle käsiteltäväksi vastuutettuja ja vireillä olevia asioita on seurattava.

Ministeriön osastoilla ja yksiköissä käsiteltävät asiat viedään asianhallintajärjestelmään. Ministerille saapuvat yhteydenotot käsitellään ensisijaisesti ministerin esikunnassa ja siirretään tapauskohtaisesti ministeriön virkamiesten käsiteltäväksi. Ministerin esikunnan käsittelemissä asiakirjoissa noudatetaan Valtioneuvoston kanslian ohjeistusta hallitusten asiakirjojen käsittelystä ja arkistoinnista. Kunkin hallituksen arkiston muodostavat ministereiden, ministerin toimikaudeksi nimitettyjen valtiosihteereiden ja ministereiden erityisavustajien tehtävien hoidossa syntyneet tai vastaanotetut asiakirjat.

4.2 Sisäministeriön osastot

Sisäministeriön työjärjestyksen 13 -16 §:n mukaisesti ministeriön osastot käsittelevät toimialojensa laillisuusvalvontaa koskevat asiat. Ministeriön osastot ohjaavat oman toimialansa laillisuusvalvontaa ja painopiste käytännön toiminnassa ja laillisuusvalvonta-asioiden käsittelyssä on hallinnonalan virastoissa ja niiden alaisissa toimintayksiköissä.

Osastot käsittelevät ministeriössä vireille tulevat omaa toimialaansa koskevat kantelu- ja muut laillisuusvalvonta-asiat, kansalaiskirjeet ja kansalaispalautteen.

Sisäministeriössä käsitellään alaista hallintoa koskevia yksittäisiä hallintokanteluja vain erityisestä syystä. Tällainen erityinen syy voi olla asian luonteesta johtuen esimerkiksi kantelun kohteena olevan virkamiehen virka-asema, esteellisyys, kantelusta ilmenevät viranomaistoimintaan liittyvät rakenteelliset syyt, toimialaohjauksen tarve tai lainsäädännölliset kysymykset.

Ministeriön rajavartio-osasto käsittelee Rajavartiolaitoksen esikuntana hallintokanteluasioita oman laillisuusvalvontamääräyksensä mukaisesti.

21.06.2016

Kahta tai useampaa sisäministeriön hallinnonalan virastoa koskevan kantelun tullessa vireille ministeriössä kantelu vastuutetaan ensisijaisesti sen osaston käsiteltäväksi, jonka toimialaan asia pääosin kuuluu. Vastuuosasto kokoaa muiden osastojen selvitykset ja lausunnot ja valmistelelee ministeriön yhteisen ratkaisun asiassa.

Mikäli asiaa ei voida tarkoituksenmukaisella tavalla tai asian luonteesta johtuen muusta syystä osoittaa poliisi-, pelastus-, maahanmuutto- tai rajavartiolaitos-osaston vastuulle, se vastuutetaan ministeriön hallinto- ja kehittämisosaston käsiteltäväksi.

Sisäministeriön poliisiosasto vastaa sisäministeriössä suojelupoliisin laillisuusvalvonnan asianmukaisesta järjestämisestä ja erityisesti suojelupoliisin laillisuusvalvonnassa huomioitavista seikoista kerrotaan tämän ohjeen kohdassa 14.

4.3 Hallinto- ja kehittämisosasto

Sisäministeriön työjärjestyksen 18 §:n 1 momentin 19 kohdan mukaan hallinto- ja kehittämisosasto vastaa ministeriötä tai ministeriön virkamiehiä koskevien kanteluiden käsittelystä, ellei asia kuulu muulle osastolle tai erilliselle yksikölle. Asian tullessa vireille ministeriössä on tärkeää, että viipymättä osastojen kesken sovitaan, kenen valmisteluvastuulle asia kuuluu.

Sisäministeriön työjärjestyksen 18 §:n 1 momentin 20 kohdan mukaisesti hallinto- ja kehittämisosasto tukee tarvittaessa ministeriön osastoja ja yksiköitä laillisuusvalvontaan liittyvissä tehtävissä. Hallinto- ja kehittämisosasto avustaa myös ministeriön kirjaamo laillisuusvalvonta-asioiden käsittelyssä.

Hallinto- ja kehittämisosasto vastaa ministeriön ja hallinnonalan laillisuusvalvonnan yleisestä kehittämisestä. Tässä tarkoituksessa hallinto- ja kehittämisosasto muun muassa huolehtii laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän kokousten valmistelusta ja sihteeritehtävistä, edistää osaltaan ja yhteistyössä kansainvälisten asioiden yksikön kanssa perus- ja ihmisoikeuksien huomioon ottamista ministeriön laillisuusvalvonnassa, valmistelelee ja ylläpitää laillisuusvalvontaa koskevaa ohjeistusta ja viestintää sekä kokoaa ja raportoi tietoja ministeriön hallinnonalaan koskevasta laillisuusvalvonnasta.

4.4 Hallinnonalan virastot

Sisäministeriön hallinnonalan virastot ja laitokset vastaavat sisäisestä laillisuusvalvonnastaan siten, kun siitä on erikseen säädetty, määrätty tai ohjeistettu. Hallinnonalan virastoilla voi olla omaa viraston päällikön vahvistamaa yksityiskohtaisempaa ohjeistusta laillisuusvalvonnasta ja siinä noudatettavasta menettelystä. Viraston tai laitoksen johto vastaa siitä, että sisäinen laillisuusvalvonta on järjestetty tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Toiminnan luonteesta on merkittäviä eroja sisäministeriön hallinnonalan virastojen välillä, mikä vaikuttaa myös sisäisen laillisuusvalvonnan toimintamuotoihin. Sisäinen laillisuusvalvonta tulee järjestää viraston toiminnan laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla.

Sisäinen laillisuusvalvonta on virastoissa järjestettävä siten, että esimiesten toteuttaman laillisuusvalvonnan lisäksi virastoissa käytetään tarvittaessa erillistä valvontatoimintaa. Valvontatoiminnon tulee toimia viranomaisen toimintayksiköihin nähden mahdollisimman riippumattomasti ja puolueettomasti viranomaisen ylimmän johdon välittömässä ohjauksessa.

4.5 Esimiesten suorittama laillisuusvalvonta

Ministeriössä ja hallinnonalalla laillisuusvalvontaa toteutetaan lähiesimiestyössä päivittäisvalvonnalla, tarkastustoiminnalla ja toiminnan asianmukaisella dokumentoinnilla. Lähiesimiehillä on parhaat mahdollisuudet havaita epäasiallisia, virheellisiä tai lainvastaisia toimintatapoja ja puuttua niihin nopeasti. Lähiesimiesten on seurattava alaistensa toimintaa ja puututtava välittömästi havaittuihin epäkohtiin tai lain, ohjeiden tai hyvän hallinnon tai virkamiestävän vastaiseen toimintaan. Merkittävistä virheistä tai puutteista on ilmoitettava omalle esimiehelle tai edelleen viraston tai laitoksen johdolle.

21.06.2016

Viranomaisen johdon vastuulla on päätöksenteko valvontahavaintojen perusteella tarvittavista toimenpiteistä.

5 Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä

Sisäministeriön työjärjestyksen 11 §:n mukaan ministeriössä toimii laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä, joka

- 1) sovittaa yhteen ministeriön ja hallinnonalan laillisuusvalvontaa
- 2) tukee ministeriön osastoja ja yksiköitä laillisuusvalvonnassa
- 3) tiedottaa ajankohtaisista laillisuusvalvontaa koskevista asioista ja ratkaisukäytännöstä
- 4) tekee esityksiä ja aloitteita laillisuusvalvonnan laadun parantamiseksi
- 5) kehittää laillisuusvalvontaa koskevaa ohjeistusta
- 6) kehittää ja suunnittelee laillisuusvalvojien koulutusta ja koulutusmateriaalia
- 7) seuraa laillisuusvalvontaa ministeriössä ja sen hallinnonalalla.

Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän nimeää kansliapäällikkö. Hallinto- ja kehittämisosasto valmistelee laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmässä käsiteltävät asiat.

Työryhmässä ovat edustettuina sisäministeriön osastot ja erillisyyksiköt sekä Poliisihallitus, Rajavartiolaitos, Häätäkeskuslaitos, Maahanmuuttovirasto ja suojelupoliisi. Työryhmän jäsenet toimivat osastoilla, yksiköissä ja virastoissa laillisuusvalvonnan yhteyshenkilöinä.

6 Valvonnan kohteen oikeusturva ja eri menettelyjen välinen suhde

6.1 Asian käsittelyn siirtäminen muuhun menettelyyn tai toiselle viranomaiselle

Oikeusturvan kannalta on tärkeää, että sisäiseen laillisuusvalvontaan kuuluvan asian selvittäminen saatetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa erikseen säädettyyn menettelyyn, mikäli sen käytön edellytykset täyttyvät. Tällainen menettely on erityisesti rikosasian esitutkinta (erityisinä kysymyksiä poliisirikosasiat ja sotilasrikosasiat) ja asian virkamiesoikeudellinen arviointi.

Sisäisessä laillisuusvalvonnassa käsiteltävänä oleva asia voidaan siirtää esimerkiksi esteellisyysyistä ylemmälle virkamiehelle tai viranomaiselle.

Mikäli sisäiseen laillisuusvalvontaan kuuluvassa asiassa esitetään väite rikoksen tapahtumisesta tai siinä muuten havaitaan, että on syytä epäillä rikosta, on asia siirrettävä toimivaltaisen esitutkintaviranomaisen arvioitavaksi. Laillisuusvalvonnan keinoin ei voida pyrkiä vahvistamaan rikosepäilyä.

Valvonnan kohteen oikeusturvan kannalta on keskeistä, että laillisuusvalvontatoimenpiteet dokumentoidaan tarkoituksenmukaisella tavalla. Kun laillisuusvalvonta-asia päätetään siirtää muuhun viranomaismenettelyyn, on tapauskohtaisesti arvioitava, missä laajuudessa hallinnollisessa selvittelyssä hankittua aineistoa voidaan luovuttaa edelleen asian käsittelyä jatkavalle toiselle viranomaiselle (Vrt. kohta 6.2 Itsekriminointisuoja).

Jos poliisimiehen osalta on olemassa yksilöity epäily siitä, että käsillä voisi olla esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 4 §:n tarkoittama tilanne, on asiasta ilmoitettava syyttäjälle. Ainoastaan syyttäjällä on toimivalta arvioida, onko asiassa syytä epäillä esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin tarkoittamalla tavalla rikosta, ellei kysymyksessä ole rikesakkoasiana ja rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltävästä asiasta. Siitä, kenelle ilmoitusvelvollisuus poliisissa kuuluu, määrätään poliisissa erikseen.

Hallintolain (434/2003) 53 c §:n mukaan kantelun käsittely raukeaa, jos kantelun kohteena oleva teko luonteensa tai vakavuutensa perusteella antaa aihetta ryhtyä toimenpiteisiin muussa laissa säädetyn menettelyn käynnistämiseksi. Näissä tilanteissa kantelun tekijälle tulisi ilmoittaa kanteluasian jättämisestä sillensä asianomaisen muun menettelyn käynnistämisen johdosta. Kantelun käsittelyä voidaan jatkaa siltä osin, kun sitä ei ole aihetta siirtää erikseen säänneltyyn menettelyyn, eli siltä osin kun se ei koske esimerkiksi rikosepäilyä.

Sisäisen laillisuusvalvonnan tehtäviin kuuluu myös tehdä arvio muussa erikseen säädettyssä menettelyssä päättyneen asian käsittelyn vaatimista muista mahdollisista jatkotoimenpiteistä virastossa.

21.06.2016

Viranomaisen, jolle on erehdyksestä toimitettu asiakirja sen toimivaltaan kuulumattoman asian käsittelemiseksi, on hallintolain 21 §:n perusteella viipymättä siirrettävä asiakirja toimivaltaiseksi katsomalleen viranomaiselle. Siirrosta on ilmoitettava asiakirjan lähettäjälle. Hallintolain 21 §:n mukainen asiakirjan siirto voidaan sisäministeriössä ratkaista ilman esittelyä (VNA sisäministeriöstä 1056/2013, 4 § 3 mom.)

6.2 Itsekriminointisuoja

Kantelun tai muun laillisuusvalvontatoimen kohteena olevalle virkamiehelle on tarvittaessa ilmoitettava oikeudesta kieltäytyä antamasta selvitystä tai selitystä sellaisesta seikasta, joka saattaisi hänet laillisuusvalvonta-asian käsittelyn vuoksi rikossyytteen vaaraan (syyteenvaaransuoja, itsekriminointisuoja). Tästä tulee ilmoittaa kuultavalle virkamiehelle ymmärrettävästi ja esimerkiksi selvitys/selityspyynnön yhteydessä. Kuultavan virkamiehen on puolestaan ilmoitettava vetoavansa itsekriminointisuojaan, jos hän tällä perusteella kieltäytyy vastaamasta kysymykseen tai antamasta selvitystä.

Vaikka laillisuusvalvontatoimen kohteena oleva virkamies ilmoittaisi kieltäytyvänsä selvityksen antamisesta joiltain osin itsekriminointisuojaansa vedoten, on hän käytännössä kuitenkin velvollinen antamaan selvityksen asian ja virkatoimiensa yleisistä puitteista ja olosuhteista. Virkamiestä tulee tarvittaessa muistuttaa totuudessa pysymisvelvollisuudesta siltä osin, kuin hän vastaa kysymyksiin ja antaa selvitystä.

7 Hallintokanteluiden käsittely

7.1 Yleistä

Hallintolain 8 a luvussa säädetään hallintokantelun tekemisestä, hallintokantelun käsittelystä, hallintokantelun johdosta annettavasta hallinnollisesta ohjauksesta sekä muutoksenhakukiellosta. Hallintokanteluiden käsittelyn kannalta keskeistä hallintolain 8 a luvun lainvalmisteluaineistoa ovat hallituksen esitys (HE 50/2013 vp) ja hallintovaliokunnan mietintö (HaVM 6/2014).

Hallintolain mukainen hallintokanteluiden käsittely on laillisuusvalvontaa eikä tarkoituksenmukaisuuden valvontaa. Viranomaisella voi kuitenkin olla oikeus arvioida toiminnan tarkoituksenmukaisuutta muiden säännösten tai asemansa johdosta.

Hallintokantelun käsittelyllä tarkoitetaan kaikkia niitä selvityksiä ja toimenpiteitä, joihin valvova viranomainen voi kantelun johdosta ryhtyä.

7.2 Hallintokantelun tekeminen ja kantelun muotoedellytykset

Hallintolain 53 a §:n 1 momentin mukaan viranomaisen, siihen palvelussuhteessa olevan tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan lainvastaisesta menettelystä tai velvollisuuden täyttämättä jättämisestä voi jokainen tehdä hallintokantelun toimintaa valvovalle viranomaiselle. Hallintokantelu ei ole muutoksenhakekeino eikä hallintokantelun tekeminen yksin perusta sen tekijälle hallintolaissa tarkoitettua asianosaisasemaa.

Kahta vuotta vanhemmasta asiasta tehtyä hallintokantelua ei tutkita, ellei siihen ole erityistä syytä. Vanhentumisaika ei ole ehdoton. Pääsääntöisesti ei kuitenkaan käsitellä yli viisi vuotta vanhaa asiaa. Tämä vastaa virkarikosten vanhentumiselle rikoslaissa säädettyä vanhentumisaikaa.

Viranomainen on lähtökohtaisesti velvollinen tutkimaan vain kirjallisesti vireille tulleet hallintokantelut, joissa on mainittu kantelijan nimi, yhteystiedot sekä tarpeelliset tiedot hallintokantelussa tarkoitettua asiasta. Kantelun tekijän tulee esittää käsityksensä siitä, millä perusteilla tämä pitää menettelyä virheellisenä ja mahdollisuuksien mukaan tieto arvostelun kohteena olevan menettelyn tai laiminlyönnin ajankohdasta. Jos hallintokantelu on riittämättömästi yksilöity, kantelijaa on tarvittaessa ohjattava täydentämään hallintokantelua.

Nimetön kantelu voidaan ottaa käsiteltäväksi viranomaisaloitteisena asiana, jos siihen on aihetta. Suullinen kantelu voi olla perusteltua hyväksyä tilanteissa, joissa kantelun tekijä ei ilmeisesti sairauden, vammaisuuden, yhteiskunnallisten taitojensa, elämäntilanteensa tai muun niihin verrattavan syyn vuoksi kykene esittämään asiaansa kirjallisessa muodossa.

21.06.2016

Kantelun käsittelykieli ratkaistaan kielilain (423/2003) perusteella. Saamen kielilakia (1086/2003) sovelletaan muun muassa valtion piiri- ja paikallishallinnon viranomaisiin, joiden virka-alueeseen kuuluvat kokonaan tai osittain saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluvat kunnat Enontekiö, Inari, Sodankylä ja Utsjoki.

Kielilain 2 §:n 3 momentin mukaan viranomainen voi antaa parempaa kielellistä palvelua kuin kielilaissa edellytetään. Kyseinen säännös ymmärretään perustuslakivaliokunnan mukaan (PeVM 9/2002 vp) ilmauksena periaatteesta, joka ei ulotu vain suomen ja ruotsin kielen käyttöön, vaan jättää viranomaiselle mahdollisuuden ottaa vastaan asiakirjoja ja antaa palvelua myös muilla kielillä, silloin kun kenenkään oikeudet eivät kärsi tämän johdosta.

7.3 Hallintokantelun käsittely ja alustava oikeudellinen arvio

Hallintolain 53 b §:n mukaan valvova viranomainen ryhtyy niihin toimenpiteisiin, joihin se hallintokantelun perusteella katsoo olevan aihetta. Jos kantelun johdosta ei ole aihetta ryhtyä toimenpiteisiin, siitä tulee viivytyksettä ilmoittaa kantelun tekijälle.

Hallintokantelua käsiteltäessä on noudatettava hyvän hallinnon perusteita ja turvattava niiden henkilöiden oikeudet, joita asia välittömästi koskee. Kanteluasiassa annettavaan ratkaisuun ja sen tiedoksiintoon sovelletaan hallintolain säännöksiä.

Kanteluprosessissa on hallintolain esitöiden mukaisesti kaksi osaa:

1. Kanteluun perehtyminen ja alustava oikeudellinen arvio
2. Viranomaisen ryhtyminen niihin toimenpiteisiin, joihin se kantelun perusteella katsoo olevan aihetta.

Alustavan arvioinnin yhteydessä on tarpeen mukaan selvitettävä, onko asiasta olemassa aikaisempaa ylimpien laillisuusvalvojien tai sisäasiainhallinnon ratkaisua taikka onko asia vireillä toisessa viranomaisessa. Jos viranomaisen tiedossa on, että samaa asiaa koskeva hallintokantelu on vireillä muussa toimivaltaisessa viranomaisessa, tulee erikseen kyseisen viranomaisen kanssa sopia, mikä viranomainen ottaa kantelun ratkaistavakseen.

Kantelijan oikeusturva ei edellytä, että viranomainen tutkii asian, joka on samaan aikaan tuomioistuimen käsiteltävänä tai jossa muutoksenhaku on käynnissä tai johon voi hakea muutosta tai oikaisua. Kantelijaa on tarvittaessa neuvottava ja opastettava hallintolain 8 §:n mukaisesti.

Mikäli kanteluasia siirretään käsiteltäväksi toiselle virastolle, siirrosta on ilmoitettava kantelijalle. Kanteluasian siirtänyt viranomainen voi tapauskohtaisesti pyytää kantelun käsittelevää viranomaista lähettämään asiassa annettavasta ratkaisusta tai muista toimenpiteistä tiedon siirron tehneelle viranomaiselle.

Kantelun ei lähtökohtaisesti tulisi antaa aihetta enempiin toimenpiteisiin, mikäli alustavan oikeudellisen kokonaisarvion perusteella ei ole syytä epäillä lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä, joka edellyttäisi puuttumista asiaan. Tämä on syytä ottaa huomioon harkinnassa myös, mikäli alemman viranomaisen tekemästä kanteluratkaisusta samalla hallinnonalalla kannellaan ylemmälle viranomaiselle.

7.4 Hallintokantelun tutkiminen

Viranomainen tutkii toimivaltaansa kuuluvat hallintokantelut, jos on aihetta epäillä, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä. Viranomainen harkitsee tapauskohtaisesti, millaisia toimenpiteitä yksittäinen kantelu edellyttää.

Asiaa tulee tarkastella erityisesti lain noudattamisen ja oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta. Oikeusturvanäkökulma korostuu tilanteissa, joissa kantelun kohteena on tosiasiallinen toiminta, johon ei voi reagoida säännönmukaisin muutoksenhakekeinoin. Viranomaisen tulee harkita, onko kantelun perusteella syytä epäillä jotain sellaista virheellistä menettelyä, jonka johdosta sen tulisi valvontavelvollisuutensa täyttääkseen ryhtyä selvittämään asiaa laajemmin.

21.06.2016

7.5 Kuuleminen

Kirjallinen kuuleminen on pääsääntö. Kirjallisessa kuulemisessa valvonnan kohteelta pyydetään kirjallinen selvitys. Esimiestä, esimiesvirastoa tai muuta tahoa pyydetään tarvittaessa antamaan asiasta lausuntonsa. Viranomaisen on ennen asian ratkaisemista varattava kantelun kohteelle mahdollisuus antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun, jos on syytä olettaa, että asia saattaa antaa aihetta tämän arvostelemiseen.

Kantelijalta ja kantelun kohteelta voidaan pyytää saatuun selvitykseen vastine. Kantelijan asema korostuu tilanteissa, joissa on kysymys kantelijan omasta asiasta eikä säännönmukaista muutoksenhakumahdollisuutta ole käytettävissä. Myös vastinetta on mahdollista kommentoida, jos viranomaisen katsoo sen edistävän hallintokantelun tutkintaa. Hallintokantelua käsittelevä viranomaisen voi hankkia asiantuntijalausuntoja ja muita selvityksiä ja lausuntoja.

Kuuleminen voidaan jättää suorittamatta esimerkiksi silloin, jos hallintokantelu voidaan heti todeta aiheettomaksi viranomaisen tietojärjestelmistä tai muusta luotettavasta lähteestä saatavan tiedon perusteella.

Suullisessa kuulemisessa kantelun kohteelta pyydetään henkilökohtaisesti selvitystä. Selvitystä voidaan hankkia myös puhelimitse. Kuulemisesta on tarvittaessa pidettävä pöytäkirjaa, johon merkitään kuulemisen aika, paikka sekä kuulemisen kulku ja sisältö. Suullinen kuuleminen on mahdollista tallentaa teknisellä välineellä. Hyvän hallintotavan mukaisesti teknisestä tallennuksesta tulee ilmoittaa kuultavalle ennen kuulemistä.

7.6 Kanteluratkaisun perustelevinen

Kanteluun tai oma-aloitteisesti tutkittavaksi otettuun asiaan tulee antaa kirjallinen ja perusteltu ratkaisu. Se annetaan tiedoksi sekä kantelijalle että kantelun kohteena olevalle henkilölle. Ratkaisu on annettava asian luonne huomioon ottaen tiedoksi myös kantelun kohteena olevan esimiehelle tai muulle toiminnasta vastuussa olevalle taholle.

Kanteluasiassa annettavan ratkaisun perustelujen laajuus riippuu ratkaisun sisällöstä ja merkityksestä. Laajaa perusteluvollisuutta ei ole niissä tapauksissa, joissa alustavan oikeudellisen arvion tai mahdollisesti tehtyjen lisäselvitysten mukaan ei ole kysymys lainvastaisesta tai virheellisestä menettelystä.

Kanteluasiassa annetun ratkaisun perusteluvollisuus korostuu ratkaisuissa, joissa on todettu viranomaisen tai virkamiehen lainvastainen menettely tai laiminlyönti. Tällöin kanteluun annettava päätös tulee perustella hallintolain 45 §:n mukaisesti ilmoittamalla, mitkä selvitykset ja seikat ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset. Ratkaisusta tulee selvästi ilmetä, onko kantelun kohteena oleva toiminut asiassa lainvastaisesti tai muulla tavalla moitittavasti sekä mihin toimenpiteisiin kantelu on mahdollisesti antanut aihetta.

Asian käsittely voidaan päättää ad acta (a.a. arkistoidaan ilman toimenpiteitä) merkinnällä tilanteissa, joissa yhteydenottajalle on jo aikaisemmin vastattu samassa asiassa ja ilmoitettu, että samaa asiaa koskeviin yhteydenottoihin ei enää vastata, jos uudessa yhteydenotossa ei esitetä mitään uutta asiaan vaikuttavaa seikkaa.

7.7 Hallintokantelun johdosta annettava hallinnollinen ohjaus

Hallintolain 53 c §:n mukaan viranomaisen voi hallintokanteluasiassa antamassaan ratkaisussa kiinnittää valvottavan huomiota hyvän hallinnon vaatimuksiin tai saattaa tämän tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä. Jos tätä ei asian kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat huomioon ottaen pidetä riittävänä, valvottavalle voidaan antaa huomautus, jollei kantelun kohteena oleva teko luonteensa tai vakavuutensa perusteella anna aihetta ryhtyä toimenpiteisiin muussa laissa säädetyn menettelyn käynnistämiseksi. Viimeksi mainitussa tapauksessa kantelun käsittely raukeaa.

Hallinnollisen ohjauksen keinot ovat tarkoitettu käytettäväksi suhteellisuusperiaatteen mukaisesti ja toisensa poissulkevasti. Hallinnollisessa ohjauksessa voidaan käyttää myös säädettyä lievempiä ohjauksen muotoja, kuten käsityksen ilmaisemista valvonnan kohteena olevan toiminnan asianmukaisuudesta.

21.06.2016

7.8 Muutoksenhakukielto ja kantelun tutkiminen uudelleen

Hallintolain 53 d §:n mukaan hallintokanteluasiassa annettuun ratkaisuun ei saa hakea muutosta valittamalla ja tästä on mainittava ratkaisussa.

Kanteluratkaisulla ei voi muuttaa tai kumota hallintokantelun kohteena olevaa hallintotoimintaa tai päätöstä. Valvontaviranomainen ei voi välittömästi korjata viranomaistoiminnassa havaitsemaansa virheitä, eikä se voi yleensä edellyttää hallintokantelun kohdetta toimimaan tietyllä tavalla. Kanteluratkaisussa ei päätetä sitovasti kantelijan edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta.

Viranomaisen kanteluasiassa antama ratkaisu ei saa oikeusvoimaa. Kantelua ei kuitenkaan tutkita uudelleen, ellei kantelija esitä sellaisia uusia seikkoja tai perusteita, joiden johdosta asia on syytä ottaa uudelleen tutkittavaksi.

8 Asiakirjajulkisuus ja tietopyyntöihin vastaaminen

Lailisuusvalvonta-asioiden käsittelyssä tarvitaan julkisuus- ja salassapitosäännösten sekä henkilötietolainsäädännön osaamista.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki, 621/1999) tavoitteena on muun muassa viranomaistoiminnan avoimuus ja hyvä tiedonhallintatapa sekä antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä sekä oikeuksiaan ja etujaan. Viranomaisten asiakirjat ovat julkisia ja jokaisella on pyynnöstä oikeus saada niistä tieto, ellei laissa toisin säädetä. Pääosin kirjallisena tapahtuvasta menettelystä johtuen toiminnan avoimuus kantelu- ja muissa lailisuusvalvonta-asioissa toteutuu ensisijaisesti asiakirjajulkisuuden kautta.

Julkisuus on pääsääntö ja asiakirjojen salassapidosta säädetään aina erikseen. Asiakirjojen salassapito voi olla ehdotonta tai ehdollista ja asiakirjoja voi koskea salassapito- tai julkisuusolettama. Asiakirjan julkisuus voi olla myös harkinnanvaraista tai ajankohtaan sidottua.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan kanteluasiakirjat ovat ennen asian ratkaisua salassa pidettäviä, jos tiedon antaminen niistä vaikeuttaisi asian selvittämistä tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä asiaan osalliselle. Salassapidon kannalta viranomaisen omana aloitteena tutkittavaksi ottamat asiat voidaan rinnastaa tämän säännöksen mukaisiin kanteluasiakirjoihin.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 15 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoa viranomaisen tehtäväksi säädetystä tarkastuksesta tai muusta valvontatoimeen liittyvästä seikasta, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi valvonnan tai sen tarkoituksen toteutumisen tai ilman painavaa syytä olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa asiaan osalliselle.

Hallintokantelun tai muun valvonta-asian yhteydessä asiakirjat voivat olla osin tai kokonaan salassa pidettäviä muidenkin julkisuuslain 24 §:n 1 momentin kohtien tai muiden lain säännösten nojalla. Asiakirjan julkisuutta arvioitaessa on selvitettävä, minkä salassapidolla suojattavan edun tai intressin vuoksi asiakirja ei ole julkinen tai on ainoastaan asianosaisjulkinen. Myös asianosaisuusjulkisuutta saatetaan erittäin tärkeistä syistä joutua rajoittamaan.

Sisäministeriön hallinnonalalla kantelu- tai muussa valvonta-asiassa saatetaan käsitellä asiakirjoja, jotka ovat salassa pidettäviä esimerkiksi julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 ja 4 kohtien (poliisi ja muu esitutkintaviranomainen ja rikoksia koskevat tiedot) 5 kohdan (taktiset ja tekniset menetelmät ja suunnitelmat), 24 kohdan (pakolainen, turvapaikan, oleskeluluvan hakija, viisuminhakija) 25 kohdan (terveystiedot), 26 kohdan (rikosasiassa yksityiselämään liittyvät arkaluonteiset tiedot), 31 kohdan (turvakiellolla suojatut salaiset yhteystiedot) tai 32 kohdan (henkilökohtaiset olot) nojalla.

Koska kantelun voi tehdä kuka tahansa - myös kantelun kohteena olevaan asiaan nähden ulkopuolinen henkilö - ei kanteluratkaisua salassapitosäännöksistä johtuen kaikissa tapauksissa voida kokonaisuudessaan antaa kantelijalle. Tuolloin kantelijalle annettava vastaus on laadittava niin, ettei siitä käy ilmi lain mukaan salassa pidettäviä tietoja.

21.06.2016

Laillisuusvalvonnassa tulee ottaa huomioon se, että salassapidon kannalta sivullisia ovat myös henkilöt, joiden työtehtäviin asian käsittely ei viranomaisessa kuulu.

Julkisuuslain 29 § mahdollistaa salassa pidettävien tietojen vaihdon viranomaisten välillä. Viranomainen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta, jos 1) tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty; 2) se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa; 3) asiakirja on tarpeen käsiteltäessä ennakkotietoa, ennakkoratkaisua, viranomaisen päätöksestä tehtyä muutoksenhakua taikka toimenpiteestä tehdyn kantelun tai alustusasian taikka kansainväliselle lainkäyttö- tai tutkintaelimelle tehdyn valituksen käsittelemiseksi tai 4) tieto on tarpeen viranomaiseen kohdistuvan yksittäisen valvonta- tai tarkastustehtävän suorittamiseksi.

Kanteluasioissa ja viranomaisten omissa aloitteissa myös salassa pidettäviä tietoja voidaan käsitellä hallinnonalan sisällä. Sisäisellä laillisuusvalvonnalla on oikeus saada tietoja ja asiakirjoja hallinnonalan sisällä vaitiolovelvollisuuden ja salassapidon estämättä.

Valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 4 luvun yhteistyötä ja virka-apua koskevassa 24 d §:ssä säädetään virastojen ja laitosten velvollisuudesta antaa tarpeellisia tietoja, asiakirjoja ja selvityksiä sisäistä valvontaa varten. Ylimpien laillisuusvalvojien ja erityisvaltuutettujen tiedonsaantioikeudesta on säädetty erikseen.

Hyvän hallintotavan mukaiseen viranomaismenettelyyn kuuluu, että viranomaisen toimialaan ja tehtäviin liittyviin asiallisiin kirjeisiin, tiedusteluihin ja sähköposti- ja muihin viesteihin vastataan kohtuullisessa ajassa (OKV/437/1/2013). Asianmukainen vastaaminen asiakkaan tietopyyntöihin voi vähentää tarvetta kannella asiasta. Asiakkaiden tietopyynnöt on myös tarvittaessa käsiteltävä julkisuuslain mukaisesti.

9 Henkilötietojen käsittelyn valvonta

Henkilörekistereiden ja henkilötietojen käsittelyn laajuus ja merkittävyys sisäministeriön hallinnonalalla sekä operatiivisessa että hallinnollisessa toiminnassa on huomattava.

Jokainen sisäministeriön ja sen hallinnonalan viranomainen, virkamies ja työntekijä on velvollinen käsittelemään henkilötietoja asianmukaisesti ja vain lain sallimiin tarkoituksiin ja lain edellyttämällä tavalla. Tietosuojasta ja tietoturvasta huolehtiminen turvaa perusoikeuksia ja ylläpitää luottamusta viranomaistoimintaan.

Käytännössä henkilötietolainsäädännön soveltaminen edellyttää virastojen ja laitosten päälliköiltä rekisterinpitoon ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvien vastuiden selkeää määrittelyä, valvonnan järjestämistä, tarkentavan ja ajantasaisen ohjeistuksen laatimista sekä henkilökunnan koulutuksen järjestämistä. Sisäministeriön hallinnonalan virastot ja niitä ohjaavat ministeriön osastot tuntevat parhaiten omalla toimialallaan henkilötietojen käsittelylle asetettavat vaatimukset.

Henkilötietolaki (523/1999) on henkilötietojen käsittelyn yleislaki ja sitä sovelletaan kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn, ellei erityislaeissa muuta säädetä. Lisäksi laki yksityisyyden suojasta työelämässä (759/2004) on yleisesti sovellettava tietosuojalaki. Nimikirjalaisissa (1010/1989) säädetään osaltaan valtion virkamiehiä ja työntekijöitä koskevien henkilötietojen käsittelystä.

Henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, rajavartiolaitoksessa, pelastustoimialalla sekä maahanmuuton toimialalla on omaa erityislainsäädäntöä.

Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan henkilötietolain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan henkilötietojen keräämistä, tallettamista, järjestämistä, käyttöä, siirtämistä, luovuttamista, säilyttämistä, muuttamista, yhdistämistä, suojaamista, poistamista, tuhoamista sekä muita henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä.

Henkilötietolain 5 §:n mukaan rekisterinpitäjän velvollisuutena on käsitellä henkilötietoja laillisesti, noudattaen huolellisuutta ja hyvää tietojenkäsittelytapaa sekä toimia muutoinkin niin, ettei rekisteröidyn yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojan turvaavia perusoikeuksia rajoiteta ilman laissa säädettyä perustetta.

21.06.2016

Henkilötietolain 9 §:n mukaan käsiteltävien henkilötietojen tulee olla määritellyn henkilötietojen käsittelyn kannalta tarpeellisia (tarpeellisuusvaatimus). Rekisterinpitäjän on huolehdittava siitä, ettei virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita henkilötietoja käsitellä (virheettömyysvaatimus).

Kaikkaa viranomaistoimintaa henkilötietojen luovuttamisen ja tietojen arkistoinnin osalta sääntelevät myös laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta sekä arkistolaki (831/1994).

Viestinnän luottamuksellisuudesta ja yksityisyydensuojasta säädetään tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 17 luvussa. Tietoyhteiskuntakaari tuli voimaan 1.1.2015 ja tietosuoja-asioiden osalta lain sisältämä sääntely on pitkälti samaa, mitä sähköisen viestinnän tietosuojalaissa (516/2004, kumottu) aikaisemmin säänneltiin.

Sisäministeriö on 2.4.2015 antanut Tietoturvaluottamus sisäministeriön hallinnonalalla (SMDno-2014-1524) määräyksen, joka määrittelee tietojen turvaamisen tavoitteet, vastuut ja toteutuskeinot sisäministeriön hallinnonalalla. Tietoturvaluottamusmääräyksen mukaan henkilötietoja käsitellään korostetun turvallisia toimintatapoja noudattaen olemassa olevan lainsäädännön mukaisesti ja yksityisyydensuojaa kunnioittaen.

Sisäministeriön hallinnonalan virastojen ja laitosten johto on vastuussa siitä, että henkilötietojen käsittely ja henkilörekisterien käytön valvonta on järjestetty lainmukaisesti ja tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla. Virastoissa on oltava riittävä ohjeistus tietoturva- ja tietosuojarikkomusten havaitsemiseksi ja selvittämiseksi.

Rekisteritietojen käyttötarkoitukseen ja tietojen oikeellisuuteen on päivittäisessä työssä kiinnitettävä erityistä huomiota. Havaittuihin virheisiin, laiminlyönteihin, väärinkäyttöihin tai muihin epäkohtiin henkilörekistereiden käytössä ja henkilötietojen käsittelyssä on puututtava viipymättä. Ohjeistuksessa on otettava huomioon myös pistokoeluontoisen valvonnan (esimerkiksi lokitietojen valvonta) ja tarkastusten mahdollisuus.

Henkilötietojen käsittelyn valvontaan liittyviä oikeudellisia ja käytännön kysymyksiä, ohjeistuksen laadintaa, koulutuksen järjestämistä ja ajankohtaista oikeuskäytäntöä käsitellään säännöllisesti laillisuusvalvonnan kehittämissuhteissa, jossa kaikki hallinnonalan keskusvirastot ja ministeriön osastot ovat edustettuina. Laillisuusvalvonnasta vastaavat tahot toimivat myös yhteistyössä hallinnonalan tietohallinnosta ja tietoturvaluottamuksesta vastaavien tahojen kanssa.

10 Vahingonkorvaukset ja lainvastaisen menettelyn hyvittäminen

Valtion vahingonkorvaustoiminnasta annetun lain (978/2014) mukaan valtion viranomaisten aiheuttamien vahinkojen korvaamista on 1.1.2015 alkaen keskitetty Valtiokonttoriin. Lakia sovelletaan valtioon kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn silloin, kun vaatimus tai kanne perustuu valtion viranomaisen virheeseen tai laiminlyöntiin tai toimintaan, josta valtio vastaa tahallisuudesta tai huolimattomuudesta riippumatta.

Laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta koskee sekä henkilöön kohdistuvia vahinkoja että esine- ja varallisuusvahinkoja, joita koskeva vahingonkorvausvaatimus tai kanne on esitetty lain voimaantulon jälkeen. Mikäli tällainen korvausvaatimus tai kanne saapuu hallinnonalalle, se tulee siirtää Valtiokonttorille. Lakia ei kuitenkaan sovelleta sopimukseen, valtion palvelussuhteeseen taikka julkisista hankinnoista annettuun lakiin (348/2007) perustuvaan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn.

Sisäministeriön hallinnonalalla lain soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty niiden esine- ja taloudellista vahinkoa koskevien korvausvaatimusten käsitteleminen, joissa vaatimus kohdistuu poliisiin tai Rajavartiolaitoksen toiminnassa aiheutuneeksi väitettyyn vahinkoon.

Valtiokonttori toimittaa sisäministeriön hallinto- ja kehittämissuhteelle tietoja hallinnonalaan koskevista vahingonkorvauspäätöksistä yksittäistapauksittain sekä vuosittain tilastotietoja vahingonkorvausvaatimuksista ja maksetuista korvauksista.

Sisäministeriö ja hallinnonalan viranomaiset käsittelevät niiden toimivaltaan kuuluvat vahingonkorvausvaatimukset. Vahingonkorvausvaatimuksen ratkaisemiseksi käsittelevä viranomainen voi pyytää tarvittavia selvityksiä. Mikäli asiaa käsittelevä viranomainen havaitsee asiassa menetellyn valtion vahingonkorvausvelvollisuuden perustavalla tavalla, on vahingonkorvausvaatimuksen riidaton määrä maksettava vaatimuksen esittäjälle.

21.06.2016

Ratkaisun on kaikissa tapauksissa oltava kirjallinen ja perusteltu. Siinä on ilmoitettava, että vaatimuksen esittäjällä on mahdollisuus nostaa asiassa vahingonkorvauskanne Suomen valtiota vastaan niiltä osin, kuin tämän vaatimuksiin ei ole suostuttu.

Kantelu- tai muiden laillisuusvalvonta-asioiden yhteydessä saattaa tulla esiin tilanteita, joissa valvojan viranomaisen on syytä arvioida, tulisiko laillisuusvalvonta-asiassa havaittu loukkaus korvata rahallisesti tai hyvittää muilla tavoin. Aineeton hyvitys voi olla esimerkiksi pahoittelu tai anteeksipyyntö. Korvauksen oma-aloitteista maksamisesta tai loukkauksen muuta hyvittämistä on harkittava erityisesti tilanteissa, joissa viranomainen on toiminut selkeästi lain vastaisesti tai jossa on loukattu näiden perus- ja ihmisoikeuksien suojattuja oikeushyviä.

Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä on pidetty kärsimyksen korvaamista mahdollisena perus- ja ihmisoikeusmyönteisen tulkinnan avulla myös ilman nimenomaisen säännöksen tukea, kunhan vahingonkorvausvastuulla on riittävä oikeudellinen peruste (esim. KKO:2008:10, kohdat 9 ja 21, KKO:2011:38, kohdat 11, 15, 16 sekä KKO:2012:81 kohdat 11-16).

Tarkempaa tietoa siitä, minkälaisissa tilanteissa eduskunnan oikeusasiamies on tehnyt hyvitysesityksiä viranomaisille, löytyy Eduskunnan oikeusasiamiehen vuosikertomuksista (esim. Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuodelta 2011, s. 88, kertomus vuodelta 2012 s. 71 ja kertomus vuodelta 2013 s. 73). Eduskunnan oikeusasiamies on vuosien aikana tehnyt lukuisia hyvitysesityksiä. Myös perustuslakivaliokunta (PeVM 12/2010 vp) on pitänyt oikeusasiamiehen esityksen tekemistä asian sopimiseksi ja hyvityksestä selvissä tapauksissa perusteltuna kansalaisen pääsemiseksi oikeuksiinsa, sovinnollisen ratkaisun löytymiseksi ja turhien oikeusriitojen välttämiseksi.

Eduskunnan hallintovaliokunnan mietinnössä (6/2014 vp koskien hallituksen esitystä HE 50/2013 vp eduskunnalle laiksi hallintolain muuttamisesta) tarkemmin ilmenevin perustein hallintovaliokunta ei pitänyt perusteltuna rahallisen hyvityksen maksamista koskevaa yleisen sääntelyn ottamista hallintolakiin.

Mikäli korvausvaatimuksen käsittely kuuluisi Valtiokonttorin toimivaltaan, toimittaa viranomainen perustellun esityksen korvauksen tai hyvityksen maksamisesta Valtiokonttorin käsiteltäväksi.

11 Julkisuuden seuranta ja kansalaispalautteen huomioon ottaminen

Sisäiseen laillisuusvalvontaan kuuluu myös viranomaisen oma-aloitteinen julkisuudessa viranomaista kohtaan esitetyn arvostelun seuranta ja eri kanavien kautta saatavan kansalaispalautteen huomioon ottaminen.

Julkisuudessa esitettyyn arvosteluun ja kansalaispalautteeseen on tarvittaessa reagoitava. Arvostelu ja palaute voivat antaa aihetta esimerkiksi asian tarkempaan selvittämiseen, palautteeseen vastaamiseen tai toimintatapojen kehittämiseen.

12 Tarkastustoiminta

12.1 Yleistä

Sisäministeriön ja sen hallinnonalan virastojen on tarkastettava säännöllisesti toimintansa lainmukaisuutta. Tarkastustoiminnan tarkoituksena on varmistaa, että sisäministeriön ja sen hallinnonalan toiminta on lainmukaista ja oikeudellisesti laadukasta.

Tarkastustoiminnan avulla sisäministeriö toteuttaa sille perustuslain 68 §:ssä säädettyä ohjaus- ja valvontatehtävää. Tarkastustoiminnan kohteena olevat tahot voivat tarkastustoiminnan tuloksena kehittää toimintaansa ja parantaa toimintansa laatua.

Toiminnan laillisuuden tarkastaminen on käytännössä mahdollista ja suositeltavaa sisällyttää ministeriön osastojen ja virastojen väliseen tulosohjaukseen. Laillisuusvalvontatarkastuksista on kuitenkin raportoitava itsenäisesti.

Sisäministeriössä ja sen hallinnonalalla tarkastustoiminnan painopiste on sellaisten viranomaistoimien ja -käytänteiden valvonnassa, joilla puututaan yksityisten henkilöiden perusoikeuksiin.

Hallinnonalan virastot järjestävät niiden alaisen hallinnon tarkastamisen tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

21.06.2016

12.2 Sisäministeriön laillisuusvalvontatarkastukset hallinnonalan virastoihin

Sisäministeriön osastot suunnittelevat vuosittain tammikuun loppuun mennessä toimialallaan suoritettavat laillisuusvalvontatarkastukset. Suunnitelmaan kirjataan tarkastusaikataulu ja tarkastettavat asiaryhmät. Laillisuusvalvontatarkastuksella on tarkastuksen kohteeksi valittujen aiheiden lisäksi suositeltavaa käsitellä myös viraston laillisuusvalvonnan organisointia, voimavaroja ja muita ajankohtaisia asioita. Osastot lähettävät vuosittaiset tarkastussuunnitelmansa tiedoksi hallinto- ja kehittämisosastolle.

Ministeriön sisäisen tarkastuksen yksikkö ja hallinto- ja kehittämisosaston oikeudellisen tuen yksikkö voivat virastoa ohjaavan osaston kanssa erikseen sovittavalla tavalla osallistua hallinnonalan laillisuusvalvontatarkastuksiin.

Laillisuusvalvontatarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus, johon voi sisältyä myös toimenpidesuosituksia. Tarkastuskertomuksen valmistelun yhteydessä tarkastuksen kohteelle varataan mahdollisuus antaa lausuntonsa laadittavasta kertomuksesta.

13 Laillisuusvalvonnan seuranta ja raportointi

13.1 Raportointi ja seuranta sisäministeriössä

Sisäministeriön hallinto- ja kehittämisosasto laatii vuosittain sisäministeriön ja hallinnonalan laillisuusvalvontakertomuksen, joka käsitellään ministeriön osastopäällikkökokouksessa.

Sisäministeriön ja hallinnonalan tavoitteena on, että raportoitavista asioista saadaan tiedot yhdenmukaisesti asianhallintajärjestelmistä. Järjestelmien raportointiominaisuuksia kehitetään yhteistyössä ministeriön ja virastojen tietohallinnon ja laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän kanssa.

Valtioneuvoston esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun asetuksen (EPSA, 122/2014) 3 luvun 22 §:n mukaisesti sisäministeriölle raportoitavia tietoja ei käsitellä tämän ohjeen mukaisen raportoinnin ja laillisuusvalvontakertomuksen yhteydessä.

Laillisuusvalvontakertomuksen laatimista varten ministeriön osastot lähettävät kalenterivuoden aikana hallinto- ja kehittämisosastolle **tiedoksi**

- laillisuusvalvontatarkastusten ajankohdat, asialistat ja tarkastuskertomukset
- ylimmille laillisuusvalvojille ministeriöstä annetut lausunnot ja vastaukset
- ministeriön osastojen antamat kanteluratkaisut

Ministeriön osastot voivat halutessaan toimittaa hallinto- ja kehittämisosastolle laillisuusvalvontakertomusta varten myös edellä kerrottua laajemmin ja yksityiskohtaisemmin tietoja kertomusvuonna suorittamistaan laillisuusvalvontatoimenpiteistä.

13.2 Hallinnonalan virastojen laillisuusvalvontaraportointi

Hallinnonalan virastot toimittavat oman laillisuusvalvontaraporttinsa sisäministeriöön ohjauksestaan vastaavalle osastolle vuosittain helmikuun loppuun mennessä.

Ministeriön osastot toimittavat oman hallinnonalansa laillisuusvalvontaraportit ja niiden johdosta tekemänsä havainnot ja muut mahdolliset lausumat tiedoksi hallinto- ja kehittämisosastolle ministeriön laillisuusvalvontakertomusta varten maaliskuun aikana.

Laillisuusvalvontaraportointi hallinnonalan virastoissa sisältää soveltuvin osin seuraavat asiakokonaisuudet:

1) *Laillisuusvalvonta/tarkastussuunnitelmat ja niiden toteutuminen*

- yhteenveto raportointivuoden tarkastustoiminnasta ja keskeisimmät valvontahavainnot
- laillisuusvalvonta-asioiden huomioonottaminen tulossuunnittelussa ja tavoitteiden toteutuminen

2) *Hallintokantelut ja omat aloitteet*

- ratkaistujen kantelujen lukumäärä,
- uusien (vireille tulleiden) kantelujen lukumäärä,

21.06.2016

- tutkittujen kantelujen aiheet (tilastointi viranomaisen toimintaa tarkoituksenmukaisesti kuvaavalla tavalla), ja
- toimenpiteet

3) *Rikosasiat*

- laadittujen ilmoitusten (R ja S) lukumäärä,
- rikosnimikkeet, ja
- toimenpiteet

Rikosasioiden raportointi sisältää Rajavartiolaitoksen osalta sotilasrikosasiat ja poliisin osalta niin sanotut poliisirikosasiat.

4) *Virkamiesoikeudelliset asiat*

- käsiteltyjen tapausten lukumäärä,
- uusien (vireillä tulleiden) tapausten lukumäärä,
- käsiteltyjen tapausten aiheet (tilastointi viranomaisen toimintaa tarkoituksen mukaisesti kuvaavalla tavalla), ja
- toimenpiteet

5) *Vahingonkorvaukset ja hyvitykset*

- vaatimusten lukumäärä,
- vaatimuksen aiheet (tilastointi viranomaisen toimintaa tarkoituksen mukaisesti kuvaavalla tavalla),
- maksetut korvaukset ja hyvitykset (euroa), ja
- maksetut oikeudenkäyntikulut ja asianajokustannukset (euroa)

6) *Henkilötietojen käsittelyn valvonta*

- raportointivuoden aikana suoritettujen lokitarkastukset, niiden tulokset ja tarkastusten johdosta vaaditut/suoritettavat toimenpiteet sekä
- muut henkilötietojen käsittelyn valvontaan liittyvät toimenpiteet (tilastointi viranomaisen toimintaa tarkoituksenmukaisesti kuvaavalla tavalla)

7) *Kansalaispalautteen huomioon ottaminen*

- raportointivuoden aikana viranomaiselle eri kanavien kautta saapuneiden kansalaiskirjeiden ja muun kansalaispalautteen keskeisimmät aiheet ja lukumäärätietoja
- kuvaus siitä, millä tavalla viranomainen on seurannut kansalaispalautetta ja ottanut sen toiminnan ohjauksessa, kehittämisessä, koulutuksessa tai muussa vastaavassa tarkoituksessa huomioon.

14 Erityisesti suojelupoliisin laillisuusvalvonnassa huomioitavat seikat

14.1 Vastuu laillisuusvalvonnan toteuttamisesta

Sisäministeriön poliisiosasto vastaa sisäministeriössä suojelupoliisin laillisuusvalvonnan asianmukaisesta järjestämisestä. Suojelupoliisin päällikkö vastaa laillisuusvalvonnan järjestämisestä, sen resursoinnista ja kehittämisestä suojelupoliisissa. Suojelupoliisin päällikön on valvottava, että suojelupoliisissa suoritetaan säännönmukaisia laillisuustarkastuksia ja muuta laillisuusvalvontaa tämän ohjeen ja suojelupoliisin ohjeistuksen mukaisesti. Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn laillisuudesta ja valvonnasta.

14.2 Laillisuusvalvontatarkastukset

Suojelupoliisi tekee säännönmukaisia vuosittaiseen suunnitelmaan perustuvia laillisuusvalvontatarkastuksia suojelupoliisissa. Suojelupoliisi laatii vuosittain helmikuun loppuun mennessä vuosittaisen suojelupoliisin päällikön vahvistaman tarkastussuunnitelman, joka toimitetaan tiedoksi sisäministeriön poliisiosastolle.

Sisäministeriön poliisiosasto tekee kaksi vuosittaiseen suunnitelmaan perustuvaa laillisuusvalvontatarkastusta suojelupoliisissa. Sisäministeriön poliisiosaston vahvistama tarkastussuunnitelma seuraavalle vuodelle laaditaan joulukuun loppuun mennessä ja se toimitetaan tiedoksi suojelupoliisille. Vuoden ensimmäinen laillisuusvalvontatarkastus tehdään helmikuun ensimmäisellä viikolla ja sen painopisteinä ovat edellisen vuoden

21.06.2016

salaiset pakkokeinot ja salainen tiedonhankinta sekä näiden menetelmien valvonta suojelupoliisissa. Toinen tarkastus tehdään lokakuun ensimmäisellä viikolla. Tarkastuskohteet määritellään tarkemmin tarkastussuunnitelmassa.

Laillisuusvalvontatarkastuksista laaditaan tarkastuskertomus, jossa yksilöidään tarkastukseen osallistuneet henkilöt, tarkastuksen ajankohta, tarkastuskohteet, tehdyt havainnot ja annetut toimenpidesuosituksset. Tarkastuskertomus on lähtökohtaisesti julkinen asiakirja, mutta siihen voi sisältyä salassa pidettäviä osuuksia tai liitteitä.

Suojelupoliisin tarkastuskertomukset ja erityisesti niiden havainnot ja toimenpidesuosituksset käsitellään suojelupoliisin johtamisrakenteissa sillä tasolla, jolla on toimivalta päättää tarkastuksen aiheuttamista toimenpiteistä. Merkittävistä virheistä ja puutteista sekä lainvastaisesta toiminnasta on viipymättä ilmoitettava suojelupoliisin päällikölle. Tarkastushavaintojen käsittely, määrättävät toimenpiteet ja toimenpiteiden toteutuksen seuranta on dokumentoitava.

Sisäministeriön poliisiosaston tarkastuskertomukset ja erityisesti niiden havainnot ja toimenpidesuosituksset käsitellään osaston johtoryhmässä. Merkittävistä virheistä ja puutteista sekä lainvastaisesta toiminnasta on viipymättä ilmoitettava poliisiosaston osastopäällikölle. Tarkastushavaintojen käsittely, määrättävät toimenpiteet ja toimenpiteiden toteutuksen seuranta on dokumentoitava.

14.3 Salaisten pakkokeinojen ja salaisten tiedonhankinnan valvonta

Suojelupoliisi noudattaa poliisin salaisen tiedonhankinnan järjestämisestä, käytöstä ja valvonnasta annettua Poliisihallituksen määräystä POL-2014-3305 seuraavin täsmennyksin:

Suojelupoliisi toimii sisäministeriön linjausten mukaisesti itsenäisesti tehtävälueellaan. Määräyksen kohdassa 3 tarkoitetut tiedonhankinnan suojaamista koskevien päätösten valtakunnallinen koordinointi toteutetaan niin, että keskusrikospoliisi ja suojelupoliisi vaihtavat tarvittaessa tietoa suojauspäätöksistä. Määräyksen kohdassa 5 tarkoitettu raportointi tehdään Poliisihallituksen sijaan sisäministeriön poliisiosastolle. Suojelupoliisin tulee raportoida sisäministeriön poliisiosastolle vuosittain tammikuun loppuun mennessä. Raportoinnin tulee kattaa määräyksessä sekä valtioneuvoston esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetun asetuksen 3 luvun 22 §:ssä mainitut seikat. Määräyksestä poiketen keskusrikospoliisi ei toimita suojelupoliisin määrällisiä tilastotietoja tiedonhankintavaltuuksittain Poliisihallitukselle. Laillisuusvalvonnan kannalta merkityksellisistä seikoista tulee määräyksestä poiketen ilmoittaa viipymättä Poliisihallituksen sijaan sisäministeriön poliisiosastolle. Vastaavasti vuosittainen salaisiin tiedonhankinta- suojaus- ja pakkokeinoiniin kohdistuva valvontaraportti toimitetaan sisäministeriön poliisiosastolle. Määräyksestä poiketen säännösten soveltamiseen liittyvät periaatteelliset laintulkintaongelmat, joilla on yleisempää merkitystä, lähetetään Poliisihallituksen sijaan sisäministeriön poliisiosastolle.

Suojelupoliisi toimittaa sisäministeriön poliisiosastolle lisäksi vuosittain tammikuun loppuun mennessä tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 159 §:n mukaiset tilastot.

14.4 Henkilötietojen käsittelyn valvonta

Henkilötietojen käsittelyn valvonnassa sovelletaan tämän ohjeen lisäksi Poliisihallituksen laillisuusvalvontaohjeen 2020/2012/318 6-kohtaa. Suojelupoliisi laatii vuosittain tietotilinpäätöksen.

14.5 Vahingonkorvausasiat ja valtion edustaminen oikeudenkäynnissä

Suojelupoliisi ratkaisee suojelupoliisiin kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen, ellei sisäministeriö päättää ottaa yksittäistapauksessa ottaa asiaa ratkaistavakseen poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 10 §:n 4 momentin nojalla.

Suojelupoliisi käyttää Suomen valtion puhevaltaa vastaajana, kuultavana tai asianomistajana suojelupoliisia koskevissa rikos- ja riita-asiain oikeudenkäynnissä, ellei sisäministeriö päättää yksittäistapauksessa käyttää puhevaltaa poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n 4 momentin nojalla.

21.06.2016

15 Laillisuusvalvontaan liittyvä sisäinen ja ulkoinen viestintä

Laillisuusvalvontaa koskevia keskeisiä ratkaisuja, ratkaisutiivistelmiä ja raportteja käsitellään säännönmukaisesti viranomaisen johtoryhmissä, yksikkökokouksissa ja työpaikkakoulutuksissa.

Julkisuuslain 20 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa.

Sisäministeriön hallinto- ja kehittämisosasto ylläpitää yhdessä ministeriön viestintäyksikön kanssa laillisuusvalvontasivustoa sekä ministeriön Virta-intranetissä että ministeriön ulkoisilla verkkosivuilla ja vastaa sivustoille tuottamansa sisällön oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta.

Ulkoisilla verkkosivuilla julkaistaan perustietoa laillisuusvalvonnasta, uutisoidaan ajankohtaisista aiheista ja merkittävistä ratkaisuista sekä ohjataan ihmisiä sisäministeriön hallinnonalan viranomaisten laillisuusvalvontaan liittyvissä kysymyksissä.

Vuosittaiset laillisuusvalvontakertomukset julkaistaan ministeriön verkkosivuilla.

Laillisuusvalvontaan liittyvässä viestinnässä otetaan huomioon tämän ohjeen kohdassa 5 mainitun kehittämistyöryhmän esitykset ja tavoitteet.

Kansliapäällikkö

Päivi Nerg

Erityisasiantuntija

Tiina Mantere

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Sisäministeriö 21.06.2016 klo 14:29. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.